

NECATİ BEĞ VE HALK OZANLARININ ŞİİRLERİNDE ORTAK BİR KÜLTÜRİ KOD :
“KARA”

Hülya ÇEVİRME*

Rifat OYMAK**

ÖZET

Bu çalışmada Necati Beğ’ in divanında geçen kara kavramı ile halk ozanları; Yunus Emre, Sultan Abdal, Karacaoğlan, Köroğlu ve Dadaloğlu’nun şiirlerinde geçen, kara kavramını içe yansıtan sözcükler, dilbilim yan alanları olan anlambilim, sözcük anlambilimi metin dilbilimin yöntemleriyle karşılaştırmalı olarak çalışıldı. Şiirlerde geçen, kara sözcüğüne yapılan göndermeler dize, beyit, dörtlük ya da şiirin bütünlüğü bağlamında ele alındı. Kavramın uzak yakın çağrışımları, imgesel, dilsel, anlamsal katkı, işlev ve gönderim boyutları belirlendi. Necati beğ ile ozanların kullanımları karşılaştırılarak değerlendirildi; kara kavramının iki farklı şiir geleneğini bir kültürel kod çerçevesinde nasıl birleştirdiği yorumlandı ve bütüncül yargılara varıldı.

Anahtar sözcükler: kara, kod, Divan Şiiri, Türk Halk şiiri, anlambilim, metin dilbilim

Kısaltmalar

NB: Necati Beğ

PSA: Pir Sultan Abdal

KRC: Karacaoğlan

YE: Yunus Emre

DAD: Dadaloğlu

KÖR: Köroğlu

* Yrd. Doç. Dr. Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü

** Öğr. Gör. Rifat OYMAK, Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü

Giriş ve Kuramsal Dayanaklar

Betimsel ya da anlatsal söylemlerde kodlamaların göndermeleri anlaşılırsa, kod çözme ve çözümleme işlemleri gerçekleştirilebilir. Özellikle örtük sezdirileri güçlü şiirler, söylemlerde kullanılan kodlamalar ve göndermelerle örtülürler. “Söylemsel öğeler, bir ileti üreten konuşucunun kodu (dili) çok karmaşık bir biçimde kullandığını gösterir. R Jakobson da kod (=dil) ile ileti (=sözce) arasında dört ilişki olduğunu gösterir. 1.iletiye göndermede bulunan ileti, 2.koda göndermede bulunan kod, 3.koda göndermede bulunan ileti, 4.iletiye göndermede bulunan kod” (Kıran ve Kıran,2001;192). Bu göndergesel ilişkilerde özellikle 2. Maddede belirtilen ‘koda göndermede bulunan kod’ divan şiiri üreticisi ve halk ozanlarında çok sık görülen bir göndergesel ilişki biçimidir. “Örneğini, özel isimler birçok dilde o ismi taşıyan kişiye göndermede bulunur. Ali ismi Ali ismini taşıyan kişiye göndermede bulunur. Oysa Mehmet ismi hem o ismi taşıyanlara hem de Türkçe’nin orduda askerliğini er olarak yapan gençlere gönderme yapar.” (Kıran ve Kıran, 192).

“Şiirsel söz, öncelikle bir etki sözse, şiirsel söylem (ya da şiir metni) bir yapı, bir bütün olarak bir etki-söylemdir. Bu etki en az iki yönlüdür: estetik etki, anlam etkisi. (Ece, 2003; 135).

Anlambilim sözcüklerin, tümcesel ve sözlüksel anlamlarını inceler. Anlambilimsel yöntemlerle yapılan şiir çözümleri, bu etkinin içerik (anlam) düzeyini inceleme konusu yapar.

Sözcükler özellikle de şiir dilinde okuyana ve dinleyene bir takım anlamlar ve tasarımların yanında duygulandırıcı öğeler de taşır; *duygu değeri* veya duygusal anlam şiir dilini günlük bildirişim amacının dışına çıkarmakta ve şiirsel işlev ile (poetic function) duygulamırmaya, etkilemeye çalışır (Aksan, 199; 56).

Şiirde oluşan anlamların toplamı olan; *anlam çerçevesi*; göstergelerin dil düzeni içinde anlam açısından taşıdığı bütün değerleri, dinleyende ve okuyanda çağrıştırdığı kavramların ve anlamların tümünü kapsar. Bu oluşturulan ortak anlam evrenine ise anlam çerçevesi denmektedir (Aksan, 1995; 76).

Bu anlamlar *dilici bağlamda* dilsel birimlerin birlikte kullanıldıkları diğer dilsel birimler kurdukları ilişkinin anlamsal katılarını belirginleştirir.

Dil dışı bağlam/dil dışı gerçeklik; metin üreticisinin gerçekleştirmeye çalıştığı bildirimsel amaç, yani metnin işlevi, (bilgilendirme, çağrıda bulunma, ilişki kurma) metin okuyucusunun beklentileri, metinle bağlam arasındaki ilişkinin tarihsel, toplumsal, politik bağlarının incelenmesidir.

Ayrıca her sözcüğün bir *temel anlamı* bir de *bağlamsal anlamı* vardır. Her kullanımda anlamı bağlamı belirginleştirir ve her durumda ad kesin bir kavramı canlandırır. Temel anlamla bağlamsal anlama birbirini çoğunlukla örtmez. Aynı durumda *yan anlamlar* da oluşur yan anlam kavramı bozmadan renklendirir ve anlama değeri yükler.

Değer ise anlamsal oluşla sıkı sıkıya ilişkilidir. Konuşanın coşkularını isteklerini, amaçlarını, değer yargılarını anlatır ve buna *anlatımsal değer* de denir. Anlatımsal değerler anlama

eklenen ikinci dereceden imgelerdir, anlamdışı çağrışımsal birleşmelerdir. Buna ise *toplumsal bağlamlı değer* denilir. Dil dışı bağlamla ilgilidir bu değerler katkıları. Toplumsal değerler de doğal kökenli, anlam dışı çağrışımlardır (Gurraud,1999; 42-46).

Bu çalışmada bütün bu bilgilerin ışığında *kara* sözcüğünü çözümlenmeye çalışacağız.

2. Necati Beğ Ve Ozanların Şiirlerine Göre Kara Sözcüğünün Çözümlemesi

Eğer Ali Baba Söze Uyarsa

Ferman büyük yerden beyler kıyarsa

Ala gözlü yavrularım duyarsa

Alım çözüp kara bağlamasınlar PSA

(Ruhi, 2006; 92)

Hasret ile karalar içinde kulları

Ölü dirili derd ile ta mahşer ağlasın (s.127)

Yaz deftere bu haleti miskin Necat kim

Geysin kara ve haşre değin defter ağlasın (s.128)

Gönlünün karası gitmeye kala içinde dağ

Şunlar ki bağ-ı lale gibi etmez ihtiyar (s.64)

Bir ölmüş katırı nice ögersin

Dönersin kara bahtına sögersin (s.114)

Al – kara = PSA’ da , ak-kara NB’ de karşıt renklerdir, her iki şairde de Al, ak olağan durumu, kara ise kötü durumu yenilgiyi, üzüntüyü ve yası simgelemektedir.

Ne denli kim gide kara gele ak

Gece ehli ola gündüze müştak (s.114)

Bir gün kara toprak bürür üstümüz

Çürütür hey benli dilber çürütür KRC

Kara toprağa komagıl kaydırılmaz kakıyıp kanım

Kulunam kapına geldim benim devletli sultanım (s.134)

Kara Sözcüğü yukarıdaki dizelerde teme/sözlüksel anlamıyla birlikte anlatımsal değer kazanıyor, toprak sözcüğüyle birlikte kullanılarak ölüm ve mezar, yas olgularını çağrıştırıyor. Toprağın rengi ayrıca belirtilerek anlatım etki söz ile güçlendiriliyor ve bir uyarı niteliğini kazanıyor.

Karac’oğlan der ki kendim öğeyim

Taşlar alıp kara bağrım döğeyim

Güzel sevme derler nasıl sevmeyim KRC

Ne deni kara gönüllü ve taş bağırlı ise

Kara bulutlar ile kutsarı ağılatalım (s.120)

Çerağ-ı mahı söyündür sabah revzenin ört

Bu derd ü hasret ile dün ü gün karar felek (s.119)

Gönlü kararır hilal olunca

Ayinesi tuttu pas derler (s.132)

Vara vara vardım ol kara taşa

Hasret ettin beni kavim kardaşa

Benim yârim gelişinden bellidir KRC

Aşıkın gönlü kararır dem-be-dem etmezse ah

Dud-keş olmayacak yalın evi kılar siyah (s.380)

Belimi büktü bar-ı dağ-ı hasret

Kara dağı kişi asan götürmez (s.254)

Kara bağrım çekeyim ok gibi

Öğe koca eyleyeyim e-vida (s267)

Sakiya gönlüm karardı lütf edip bir buse ver

Kaygılı gönülleri derler şarab-ı al açar (s.223)

gönlü kararır, kara bağrım, kara taşa, kara dağı gibi sözcük grupları sevgiliye ulaşamamanın verdiği kaygı, üzüntüyü, gurbet duygusunu, ayrılık ölüm üzüntüsünü betimlemek için kullanılarak; hem anlatımsal gem de toplumsal bağlamlı değerleriyle karşımıza çıkıyor. Karşıt bir ilişki ile kara olmayan, olmaması gereken bağrın betimlenmesi ile duygusal durumun betimlenmesi dilsel karşıtılık ile anlamsal karşıtılığı doğuruyor ve güçlendiriyor.

Gitmiş gözünün karası

(...)

Mülke suret benzeyenler

Kara toprak olmuş yatar

Karıymış kara toprağa

Solmuş şol kara gözler YE

Kara toprağın altında YE(Fuat,2004)

Çün kara gözünü gözüm saldı

Hüsn şeh-bazının begin aldı (s.409)

Miskin saçına öyküneni anbar ey sanem

Yunmaz yedi denizler ile yüz karası

YE; kara toprak olmuş yatar, gözünün karası, ak değirmi yüz sözce ve sözleriyle genç yaşta ölmüşleri, aksakallı derken yaşlı ölmüşleri, dökülmüş sarı saçları gibi sözcük gruplarıyla da ölen kişiyi ve ölümü betimlemektedir. Kara toprak ölüme, mezara ve ölen kişinin zamanla toprak olacağı gerçeğine gönderimde bulunmaktadır.

YE ve NB' de kara somut anlamından daha çok bir durumu, yaşam – ölüm karşıtılığını, ölümü, acıyı belirlemek üzere kullanılmışlardır. Kara temel anlamından bazen de çağrıştırdığı olgunun yerine, anlatımsal değer ve toplumsal bağlamlı değerleriyle birlikte kullanılıyor; kara göz, yüzü karası...

Ak yüz yaşamın, canlılığın belirtisidir, kara toprak ile aynı bağlamda ve güçlü karşıtılıklar içinde kullanılarak göndergeler karşılaştırtıp çarpıştırtarak etki söz güçlendirmiştir. YE, bir süreç olan yaşamı sarı saç, kara göz, ak yüz ile güçlü ve açık sezdirimlerle yükselen bir coşku

ile sunmuş, ardından sürecin sonunu kara toprak sözüyle belirginleştirmiştir. YE’ de kara; yaşam ve ölüm karşıtlığını, NB ise aynı zamanda yaşamın ve doğanın tinsel süreçle birlikte olumlu – olumsuz algılanışını belirlemektedir. Kara bulutlar, somut doğa betimlemesinin NB’ de tinsel durumun olumsuz halinin belirtenidir.

Ne denli gide kara gele ak

Gece ehli ola gündüze müştak (s.114) NB

Yunus Emre’nin şiirlerinde

Ağlama derim şol gözüme

Kan yaş akıtır aktan karadan (Fuat,2004)

Aktan karadan kodlamaları göze göndermede bulunarak koda göndermede bulunan kod biçiminde, gözün içi, akı, karası anlamında kullanılıyor.

Derviş paşa yıktı yıktı ileri

Soldu yurdumun bütün gülleri

Karalar geydik de attık alları

Altınımız geçmez akça tunç oldu DAO

DAO, Kara(siyah) al karşıtlığını, NB, Pir Sultan Abdal’da olduğu gibi olumlu – olumsuz durumu betimlemek için kullanıyor. Avşar Aşireti’nin yenilgisini belirtirken “kara” rengi kullanırken renk durumların göstereni konumunda, bir soyutlama işlevi görüyor.

Şiir döne yanağında

Siyah benler yerinde mi? KO

Karadır zülf-i dil – avizi nigarın amma

Gözün nur u ruhundan şeb-i meh-tab gibi (s.425)

NB’ de; Kara saçın, zülfü kara, gözlerin karasın, kaşların karasın gibi betimlemelerle sevgilinin saçını, gözünü, zülflerini kara rengi ile belirtmek, bilinen anlatımsal ve toplumsal

bağlamlı değerleriyle birlikte kullanmaktır. Ancak sevgiliyi saçını ve gözünü, zülüflerini kara rengi ile betimleyerek, iletişimsizliğin belirteni olarak kullanmak; sevgiliyi yanıtızsız, kararsız bırakma, halkın veya halk ozanının yüklediği bir değer değildir. Klasik şiirde sevene yanıt vermeyen, aşka karşılık vermeyen, iletişim kurmayan kadının, kadının suskunluğunun soyutlaması, imgesidir kara saç. Halk ozanında ise böylesi bir soyutlama yerine somut sevgilinin saçını, gözünün rengini belirtir.

Cana kara saçınla kara ise arızın
Gören sanır ki leyle-i kadr içre durur (s.55)

Kara saçın gibi baştan ayağa düşürdün
Şikeste hal perişan ü bi karar ettin (s.121)

Ey zülfü kara varabilir saba yolun
Bir demde iki defa dolanır Hıta yoluna (s.321)

Ta görelden iki şehla gözlerin karasın
Kıble-i mihrab edindim kaşların karasın (s.325)

Kara saçın yüzüne düşe uşbu halk-ı cihan
Güneş tutuldu diye asumanı gözlerler (s.222)

Ağ alınma kara yazı yazdığım
Boş yerlere kara bağrım ezdiğim

Düşman geldi tabur tabur dizildi
Alnımıza kara yazı yazıldı

Tüfek icad oldu mertlik bozuldu
Eğri kılıç kında paslanmalıdır KÖR

Düştü bu Necati yine zülfün hevesine
Ne kara yazıymış bana bu kuru sevda (s.158)

Dostlarım yas tutar düşman sevinir
Yirmi bey kız hep karalar geyinir (Öztelli, 2003)

Şu günden kim boyun serv ü ser-i zülfün semen budur
Çınar ölmüş durur gider benevşe kara yaslı

N.B; *kara yazı; kara yazı, kara bağır, karalar giymek, kara yaslı* gibi sözcük gruplarında karşılıksız aşk talihsizlik, kötü kader, yenilgi, yas gibi olumsuz durum ve olguları betimleyen göndermelerinde yenilginin, üzüntünün, ölümün rengidir.

Diğer dörtlüklerde olduğu gibi burada da ozan, *kültürel bağlamdaki kodlar* ile *şiirsel bağlamdaki kodlar* arasında koddan koda, koddan iletiye ilişkisini sezgisel biçimde kürara gerçekleştirmiştir. Kullanımdaki bir diğer özellik, renkler sözlüksel ve işlevsel anlamlarından

daha çok bir durumu yaşam-ölüm karşıtlığını, ölümü, acıyı betimlemek üzere *soyuttan soyuta kodsalsal göndermede* kullanmıştır. İleti kültürel ortak yaşantı ve ortak kavramlaştırmaya dayandırmıştır. Kara temel anlamında, bazen de çağrıştırdığı olgunun yerine, *anlatımsal değer* ve *toplumsal bağlamlı değerleriyle* birlikte kullanılmış, niteleyici, betimleyici, tanımlayıcı işlevleri yerine getirmiştir.

*Çektikçe kara saçlar kulaç kulaç sünerler
Ol iki ejderhalar bir gün bana sunarlar (s. 191)*

*Afıtabım yüzün ağ alnın açıktır gerçi kim
Saye-var ardıncadır bir nice yüzü karalar (s. 212)
Çok günahıma çok gözüm yaşı var
Yüzü karaysa akçesi aktır (s. 220)*

*Kığırır gönlüm kuşun dilber kara zülfün salıp
Hey bu ne şahbazdır kimkendisin sultan okur (s. 239)*

*Reh-i hizmetde şol denli turur kim
İner ayaklarına kara sular (s. 70)*

*Haddinde görüp zülfün ben günü kara aşık
Alemde perişanlık bilim neden olmuştur (s. 188)*

*Bir ölmüş katırı nice öğersin
Dönersin kara bahtına söğersin (s. 114)*

*Sufi ki bu gün çaresi yok kara başına
Heyhat ki bi Faide zuhd ü amelidir (s. 192)*

*Çerağ-ı mahı söyündür sabah revzenin ört
Bu derd ü hasret ile dün ü gün karar felek (s.119)*

Kara; yukarıdaki kimi dizelerde etkileyen rolünde ve pekiştirme, güçlendirme işlevindedir. Necati Beğ'de farklı olarak kötü, olumsuz ve rakip yerine geçen insan yani öteki; *kara yüzlü, yüzü karalar* vardır, yani Necati Beğ şiiri özelinde divan şiiri genelinde bireysel çatışma önemlidir, sosyal yaşam bile bireysel çatışma alanıdır ve kimse kimsenin adına sözcülük yapmaz. *Ben* ve *O* NB,'in öznelidir, Halk şiirinde toplumsal bağlamlı olgularda, aşk dışında *biz* ve *onlar* öznedirler. Bu halk şiirinde oysa ortaklaşa bir tepkidir ve tepkinin sözcülüğünü ozan yapar, genel adına veya bir topluluk, bir aşiret veya bir dinsel grup adına (YE, PSA, DAO, KÖR) hareket eder.

Kara baina, kara baht, günü kara aşık gibi kullanımlar hem NB'de hem halk ozanlarında hem de halkın söyleminde, yaşamdan memnuniyetsizliği, şikayeti ve kötü yazgıyı belirtir somut bir kod olan kara soyut bir koda dönüşerek, olumsuz yaşamın belirteni olur.

SAFYA EKSİK 369dan 371e ATLIYOR

Genel Değerlendirme

Bu alışmada Necati Bağ ve halk ozanlarının kara rengine verdiği anlamsal yk ve değer belirlenirken anlamsal ilişki, ağrimsal anlam, bağlamsal anlam, toplumsal anlam, kültürel anlam bağımtılarının kurulmasını bireysel, toplumsal ve kültürel anlam ve değerleri belirlenmeye çalışıldı. NB ile ozanların kullanımları karşılaştırılarak değerlendirildi; kara kavramının iki farklı Şiir geleneğini bir kültürel kod çerçevesinde nasıl birleştirdiği yorumlandı ve bütüncül yargılara varıldı ve Şu sonuçlara varıldı;

Kara, sözcüğü bir renk adı olmaktan çıkmış ve Türk Şiirinde bir olgu bir kültürel, toplumsal ve güzel duyusal(estetik) kod işlevini ve anlamını yüklenmiştir. Türkçede kara demek temel anlamında siyaha denk düşen renk adı değildir artık, kara Türkçe söylemde ve Türkçe edebiyat dilinde duygu değeri yüksek bireysel ve toplumsal bağlamlı bir olgudur. Kara olgusu genel olarak olumsuz tinsel ve toplumsal, doğasal olguları, çağrışımları olumsuzlayan bir sözcüktür ve bunu tek başına veya yanına gelen dil beğiyle onu olumsuz anlamda niteleyen, belirten bir belirtendir. Bu sözcüğün kullanımında tarihsel, dilsel, toplumsal bir sözleşme vardır. Kara; kullanımlarında sözlüksel anlamdan, bağlamsal anlama geçerek(kültürel değer ile birleşerek) söylemdeki anlatısallık gücünü ve etki sözü güçlendirir.

Kişi ya da kadın, betimlemelerinde saç, göz, kaş rengini belirtmekle kalmaz, söylemin dil dışı bağlamını da belirler.

Sevgilinin saçını, gözünü, zülüflerini olumsuz bir duygu ve düşünce içinde betimlemek divan şiirinde bir şiir geleneğidir. Kara, sevgilinin, güzellik belirteni olmaktan daha çok soyut, kalıplaşmış, küntleşmiş sevgili imgesidir. Klasik şiirde seveni ve sevgiliyi yanıtızsız, kararsız bırakan, sevgiliye yanıt vermeyen, aşka ve aşkına karşılık bulmayan talihsiz erkek ve acımasız kadının suskunluğunun imgesidir kara saç.

Kara saçın gibi baştan ayağa düşürdün

Şikeste hal perişan ü bi karar ettin (s.121)

Farklı olarak halk şiirinde ozanların söyleminde olmakla beraber, Necati Beğ' de olduğu gibi ve klasik şiirde olduğu gibi suskun, karşılık vermeyen sevgilinin belirteni değildir. Kara; kaş, kara saç, kara kaş halk söyleminde güzellik belirteni, güzel duysal(estetik) bir belirtendir

Bütün olarak NB ve halk ozanlarında; güzellik, özlem, sevgi, sevi, betimlenmesi bu olgulara örtük ve açık sezdirimlerde bulunulması, bu olguların çeşitli gönderimlerle sağlanması, kara renk kavramlarıyla, bir şeyin yerine, bir şeyi olumlama, olumsuzlama, öğütleme işlevini de yüklenmiştir. Karaya özel, özgün değer yüklenmiştir. Bir değer geliştiricisi, niteleyicisi, belirticisi ya da göndergesel konumuna yükseltilmiştir. Birlikte en çok kullanıldığı renk Ak dır. Ak rengi ikinci güçlü renk olarak karşımıza çıkıyor şiirlerde. Üçüncü güçlü renk Al(kırmızı) hem kara ile hem de ak ile karşıtlık kurmuştur. NB ve ozanlarda çoğu kez kodlamada göndergesel soyutlama amaçlı kullanılmıştır. Yas belirteni olarak kara iki şiir geleneğinde de, yapılan göndermelerde, koddan koda göndermede bulunularak; üzüntü, ölüm, acı gibi toplumsal ve bireysel duyguların belirtenidir.

SONUÇ

Köklü bir şiir, bir yüksek sınıf edebiyatı, halk edebiyatı birikimine sahip olan Anadolu'da, edebiyat ve şiirin oluşumu ve sunumunda neredeyse sürekli yer alan renk olgusunu olgusunun bu zengin konumlanması şaşırtıcı görünmekle beraber, halk edebiyatı, şiiri ve hikâyeciliğinde sözlü ve yazılı dilin derinlikli ve boyutlu kullanımı da katılınca dilsel ve dil dışı gönderimleri ve görevleri olan kara denen ad tabanlı bir birimin böylesine dikey ve yatay boyutta çoklu kullanımı da olağandır. Kara, derinlikli kültürel bir olgu düzeyine yükseltilmiştir. Kara, sözcüksel bir birim olarak da, dilden dünyaya, oldukça zengin bir bağlaşım ilişkisi kurmaktadır. *Betimlenen, tanımlanan, belirtilen, övülen* çok işlevli bir koddur.

Renk adıyla yapılan koddan koda, koddan iletiye göndermeler, belirtici ve niteleyici kullanımlar genel olarak ozanlarda ve NB' de ortaktır.

NB' de ve halk ozanlarının şiirlerinde renk bağlamına uygun gönderim, betim, sezdirim, işlev, değer yüküdür. Bağlamla uyuşmayan tanım, betim, açıklama, sezdirim, niteleme hemen hemen hiç yoktur.

Şaşırtıcı, özgün renk ilişkisi/gönderimi bulunamamıştır.

Üç başat olgu ile kara; gönderim, sezdirim, niteleme görevlerini yapmaktadır. Bunlar; kadın, insan, doğadır, güzellik, yas üzüntü, insan ilişkilerinde olumsuzluk, ölüm, çatışma, ümitsizlik karaya yüklenen duygusal anlamlar, kültürel bağlama bağlı olarak, yaşantı ve kavramlaştırma ile gönderim ortaklığına dayalıdır. Karaya verilen duygusal tepki birikimi metin vericisi (söyleyen-yazan) metin alıcısı (dinleyen-okuyan) arasında dilsel uzlaşmalarla belirginleşmiştir. Bağlam ve durumdaki bu ortaklık bu kullanımın sürekliliğini, ekinsel ve izleksel sürekliliğini sağlamaya dönüktür.

Necati Beğ' de ve halk ozanlarında karaya yapılan gönderimler genel olarak, dil dışı bağlamın betimlenmesi amacıyla, şiirsel söz dizimde hakkında bir şey söylenen, tanımlanan, betimlenen, bir bilgi değeri olan bir olgu olarak değil, hakkında bir bilgi, yorum, değer, değerlendirme, öneri, övgü yapılarına ilişkin bir şey söylendiğinde, söylenen bölümde, söylenenin betimlenmesinde bir işlev almış, hakkında bir bilgi, yorum, değer, değerlendirme, öneri, övgü halk şiirinde ve yergi yapılarına ilişkin bir şey söylendiğinde, söylenen bölümde, söylenenin betimlenmesinde bir işlev görmüştür.

Necati Beğ' de ve halk ozanlarında şiirlerinde giysiler de renk adlarının, özel gönderim ilişkileri ile ilişkilendirilmiştir. Al, ak, kara bunlar arasında en sık kullanılanlardır. Ak – kara karşıt renkler olarak kullanılmış al olağan durumu, kara ise kötü durumu, yenilgiyi, üzüntüyü ve yası simgelemiştir. Yunus Emre'de giysilerin rengini belirten renkler somut anlamlarından daha çok bir durumu, yaşamın çekiciliği karşısında nefesine yenilmemesi gereken kişiyi, yaşam – ölüm karşıtlığını belirlemek üzere soyut anlamlarıyla kullanılmışlardır.

Kara/siyah ise olumsuzluk, yenilgi, üzüntü, ayrılık, ölüm gibi soyut somut durumları imler ya da gönderimde bulunur.

Kara – kara haber, kara talihli- uğursuzluk- yas rengi olarak her iki şiir ekolünde de soyutlamadır.

Kara halk ozanlarında ayrıca sözlüksel anlamını, somut betimlemelerde korumaktadır. Saç, kaş, ben rengi olarak halk ozanında kadın sevgili betimlemesinde belirtendir

İçtenlik – lirizm; doğal konuşulan dilden yararlanma kısa yalın güçlü anlatım, kavram karşıtlığından yararlanma halk ozanlarında daha belirgindir.

Karayı kullanımla her şair bir geleneğin sürekliliğini sağlıyor. Divan şiirinde lirik NB; KARC, YE, sosyal dinsel çatışmayı, dramatik DAO; KÖR epik. Ancak iki farklı şiir geleneği bildiğimiz halk şiiri ve divan şiiri kara rengine yüklediği anlamlar ve kullanımlarla, ortak bir dilden, ortak bir halk söyleminden, çıkmış bir koda sözleşmeyi sürdürüyorlar.

Kodlanan, göndermede bulunulan, yerine geçen, niteleyen, belirten, güçlendiren, kara rengin kullanımı NB' de de özgün değildir. Özgünlük gelenekten gelenin özgün ortam, durum ve duyguya yerleştirmede, bağlama sunmadadır. Sevgilinin saçını, gözünü, zülüflerini kara rengi ile betimlemek bilinen anlatımsal ve toplumsal bağlamlı değerleriyle birlikte kullanmaktır. Ancak sevgiliyi, saçını ve gözünü, zülüflerini kara rengi ile betimleyerek iletişimsizliğin belirteni olarak kullanmak; sevgiliyi yanıtızsız, kararsız bırakma, halkın veya halk ozanının yüklediği bir değer değildir. Klasik şiirde sevene yanıt vermeyen, aşka karşılık vermeyen, iletişim kurmayan kadının, kadının suskunluğunun soyutlanması, imgesidir kara saç. Halk ozanında soyutlama yerine somut sevgilinin saçının, gözünün rengini belirtir.

Kara hangi işlevde olursa olsun, sözcelerde kimi zaman konu kimi zaman yorum işlevi görmüşlerdir.

Alnımıza kara yazı yazıldı (konu işlevli) kara bağrım ezilir (yorum işlevli)

Çerağ-ı mahı söyündür sabah revzenin ört

Bu derd ü hasret ile dün ü gün karar felek (s.119)

örneklerinde olduğu gibi.

NB' de halk ozanlarında olduğu gibi fiziksel görünüş betimleme önemlidir ve sözlü şiddet yoğunudur. Sanatsal söylem yazılı ve betimlemeye bağlı kurulmuş olmakla birlikte NB' in şiiri sözlü kültürün, sözlü eylemin etkisinde, dil dışı bağlamını tam olarak bilmediğimiz şairin halk söylemiyle kurduğu bir şiir dili vardır diyebiliriz.

KAYNAKLAR

Aksan, D(1995) Şiir Dili ve Türk Şiir Dili, Engin Yayınları

Aksan, D(1999) Anlambilim, Engin Yayınları, Ankara

Eyuboğlu, S(1997) Pir Sultan Abdal, Cem Yayınevi, İstanbul

Fuat; M (2002) Dadaloğlu, YKY, İstanbul

Fuat; M (2004) Yunus Emre, YKY, İstanbul

Guiraud, P(1999) La Sematique, (Çev. Berke Vardar) Multilingual Yayınları

Kıran, Z. ve Kıran, A (2001) Dilbilime Giriş, Seçkin Yayınevi, Ankara

Korkut, Ece(2003) Dilbilimsel Şiir Çözümlemeleri, Günümüz Dilbilim Çalışmaları, Multilingual

Necati Beğ Divani(1992) Hazl: A.Nihat, Tarlan, Akçağ Yayınları, Ankara

Öztelli, C(2003) Karacaoğlan, Bütün Őiirleri, Özgür Yayınları, İstanbul

Ruhi, A.H(2006) Osmanlı Gizil Tarihinde Pir Sultan Abdal ve Bütün Deyişleri, Nokta Kitap, İstanbul

Vardar, B(2002) Dilbilim Terimleri Sözlüğü, Multilingual Yayınları, İstanbul

Walter J Ong. (1992) Sözlü ve Yazılı Kültür, Mefis Yayınları(Çev. Sema Postacıoğlu)

Yağcı, Ö (1996) Köroğlu, Yaşamı ve Bütün Őiirleri, Gün Yayınları, İstanbul